

Undervisningsplan processrätt (19,5 hp)

Allmänt om kursen

Innehåll och målsättning

Kursen, som läses under termin 5, avser allmän processrätt och specialprocessrätt. Processrättens regelsystem behandlas liksom metoderna för lagtolkning och rättstillämpning inom processrätten. Träning ges i att kunna identifiera och lösa processuella problem i olika konkreta fall. I form av rättegångsspel i såväl brottmål som tvistemål övas färdigheten att kunna utforma och utföra processhandlingar i tal och skrift.

Kurstiden är 13 veckor. Kursen inleds med föreläsningar och rättegångsspel. Därefter bedrivs undervisningen i grupper om cirka 40 studenter. Ett eller flera seminarier förekommer.

Under kursen genomför studenterna rättegångsspel (i schemat rubricerade "Caseseminarier") vari ingår författande av rättegångsskrifter. Dessa moment är obligatoriska. Övrig undervisning är frivillig.

För tillträde till undervisning och examination fordras dels att den studerande har uppnått minst betyget B (eller E) i samtliga kurser under termin 1 t.o.m. 3, dels att studenten har genomgått undervisning i straffrätt.

Efter genomgången kurs förväntas studenten kunna:

1. identifiera, analysera och lösa processrättsliga problem inom såväl allmän processrätt som specialprocessrätt;
2. utföra analyser och resonemang som utgår från processrättens systematik och principer;
3. tillämpa metoder för lagtolkning och rättstillämpning inom processrätten.

Kursen innehåller följande kursmoment:

1. Föreläsningar

Juridiska institutionen

2. Studiebesök
3. Rättegångsspel
4. Gruppundervisning
5. Seminarier
6. Tentamen

Pedagogiken

1. *Föreläsningarna* är tänkta att i huvudsak ge en struktur och att på så sätt kunna vara till hjälp vid inläsningen av kurslitteraturen och för förståelsen av de frågor som behandlas i denna. Inför varje föreläsning finns möjlighet att ladda ner en presentation av föreläsningen (åhörarkopior av den presentation som visas). Tanken med detta är att studenten inte ska behöva skriva av dessa utan i stället koncentrera sig på att lyssna och förstå. Föreläsningarna är frivilliga.

2. *Studiebesöket* på domstol (Svea hovrätt) innebär att studenterna ska få träffa domare i karriären och att studenterna ska få information om domstolens verksamhet och om domarkarriären. Studiebesöket, som sker gruppvis, är frivilligt.

3. *Rättegångsspelet* är en undervisningsform där studenterna gruppvis deltar i fingerade processer. Ett spel ägnas åt brottmål och ett åt tvistemål. Studenterna tilldelas roller, domare, advokat, vittne etc., som ska förberedas innan spelet äger rum och vid själva spelet agerar varje student i den tilldelade rollen. Rättegångsspelet syftar till att ge en introduktion till den praktiska tillämpningen av processrätten och därmed en konkret bas för fortsatta studier i ämnet. Eftersom processrättsens regelsystem i hög grad präglas av abstraktion är det av särskild vikt att genom tillämpning skaffa sig en bild av hur dessa regler tillämpas i domstolarnas praktik. För att momentet ska ge den behållning som avses är det emellertid av stor vikt, dels att deltagarna förbereder sig mycket noga, dels att man under spelet försöker upprätthålla en så hög grad av realism som möjligt. De studenter som har tilldelats roller som nämndemän i brottmålen kan särskilt uppmanas att sätta sig in i den materiella frågan. Deltagandet i rättegångsspelet är obligatoriskt. Detta gäller samtliga moment i de båda spelen. Den som inte med godkänt resultat genomgått detta obligatorium kan inte få ut något betyg i ämnet processrätt.

4. *Gruppundervisningen* bedrivs i pass om två lektionstimmar åt gången vid sammanlagt 13 tillfällen. Gruppundervisningsmaterialet består av mer eller mindre omfattande frågor i anslutning till kurslitteraturen. Frågorna är tänkta att utgöra konkreta utgångspunkter vid genomgång och diskussion av processrättsliga frågor i gruppundervisningen. Genom att arbeta med lagtext, kurslitteratur och gruppundervisningsfrågor sker ett mer aktivt lärande än om

man endast läser lagtext och kurslitteratur. För att gruppundervisningen ska ge mesta möjliga utbyte bör studenten själv eller i grupp förbereda frågorna inför varje undervisningstillfälle. Var och en bör vara beredd att vid varje lektion redovisa hur man kan resonera då man besvarar respektive fråga. Gruppundervisningen är frivillig.

5. *Seminarier* innebär en fördjupning i ett visst processrättsligt delämne. Varje grupp har ett eller flera seminarietillfällen. Det förutsätts att studenterna före seminariet har läst materialet till seminarieövningen och förberett svar och argumentation på eventuella frågor. Detta material finns tillgängligt under Kursmaterial. Den studerande ska själv efterforska det material som ingår i förberedelsearbetet såsom t.ex. lagförarbeten, litteratur och rättspraxis som kan vara till ledning vid seminariet. Seminarier är frivilliga.

Lärarna på kursen har tyvärr ingen möjlighet att svara på processrättsliga frågor via e-post, däremot är alla studenter välkomna att ställa sina frågor i samband med undervisningen.

Närmare om kursens uppbyggnad

De olika kursmomenten

1. Föreläsningarna

Föreläsningarna inleder kursen och behandlar centrala delar inom allmän processrätt och specialprocessrätt. Som exempel kan nämnas processens ram, ändring av talan, rättskraft, processhinder, processprinciper, bevisföring, bevisbörda, bevisvärdering, förhör, förundersökning, tvångsmedel, förberedelse i tvistemål, överrättsprocess, konkursrätt, utsokningsrätt, summarisk process i tvistemål.

2. Studiebesöket

Studiebesöket på Svea hovrätt sker gruppvis och innebär att domare i karriären lämnar information om domstolens verksamhet och om domaryrket och vägen till detta. Studenterna får även en viss inblick i hur en rättegång i hovrätt går till och vilka tekniska arrangemang som därvid tillämpas (bl.a. uppspelning av ljud- och bildupptagningar från förhör från tingsrätt). Studenterna ges möjlighet att ställa frågor.

3. Rättegångsspelen

I rättegångsspelen tilldelas studenterna olika roller, t.ex. domare, nämndeman, ombud, försvarare, åklagare, vittne etc. Av tids- och kostnadsskäl är flera roller dubblade. När det gäller ombudsrollerna i tvistemål och åklagar- respektive försvararrollerna i brottmål ska uppgifterna fördelas lika mellan de personer som fått en sådan roll, t.ex. så att en genomför första delen av förhandlingen, fr.o.m. sakframställan till hälften av förhören, och den andra tar hand om resten, fr.o.m. hälften av förhören till pläderingen. Även vid den muntliga förberedelsen ska uppgifterna fördelas lika. Vid huvudförhandlingen kan Rådman B vara "referent", med huvudansvaret för den materiella frågan. Denne ska dessutom rösta först.

Vid sjukdom och annan frånvaro kan det förekomma att vissa roller förblir obesatta, varje deltagare måste därför vara beredd att hoppa in i en roll man inte förberett sig särskilt på. Strävandet vid rollbyten är att genomföra så näraliggande byten som möjligt, t.ex. att nämndeman går in som ordförande.

Av rollistorna framgår vilket av flera alternativa rättsfall, som gruppen tilldelats. Det tillämpliga fallet återfinns i "Material till rättegångsspelen", som på kursens hemsida finns under Kursmaterial.

Följande roller finns i spelen:

Brottmål: Ordförande, nämndemän, åklagare, målsägandebiträde, försvarare, tilltalad, målsägande, vittnen.

Twistemål: Ordförande, rådman, fiskal, käreande, käreandombud, svarandombud, vittnen.

Rättegångsspelen innehåller följande obligatoriska moment:

Brottmål

- individuellt författande av en stämningsansökan (samtliga studenter utom de som fått roll som målsägandebiträde)
- individuellt författande av målsägandeinlägga (endast de studenter som fått roll som målsägandebiträde)
- deltagande i förberedande sammanträde (samtliga studenter)
- deltagande i huvudförhandling (samtliga studenter)
- gruppvis författande av dom eller överklagande (studenter som särskilt tilldelats dessa uppgifter, se nedan) samt
- lärargenomgång av dom och överklagande (endast de studenter som författat dessa skrifter)

Twistemål

- individuellt författande av svaromål (samtliga studenter utom de som fått roll som Fiskal C)
- individuellt författande av anteckningar från muntlig förberedelse (endast de studenter som fått roll som Fiskal C)
- deltagande i muntlig förberedelse (samtliga studenter)
- deltagande i huvudförhandling (samtliga studenter)
- gruppvis författande av dom eller överklagande (studenter som särskilt tilldelats dessa uppgifter, se nedan)

- lärargenomgång av dom och överklagande (endast de studenter som författat dessa skrifter)

Nedan följer en utförligare beskrivning av de olika momenten. När det gäller utformningen av de skriftliga inlagorna kan ledning erhållas av det kompendium med exempel på domstolshandlingar som på kursens hemsida återfinns under Kursmaterial.

a) Stämningsansökan (alt. målsägandeinlaga):

I brottmålet ska var och en – utom den som fått rollen som målsägandebiträde i brottmål – skriva en stämningsansökan från åklagaren, som förutom uppgifter om den tilltalade ska innehålla:

- gärningsbeskrivning
- lagrum
- bevisuppgift med angivande av vilken skriftlig (i förekommande fall) och muntlig bevisning som åberopas och bevistema (dvs. vad varje bevis ska styrka) samt för vittnen även förhörstema (dvs. vad vittnet/parten ska höras om).

Den som fått rollen som målsägandebiträde ska i stället inge en målsägandeinlaga som förutom uppgifter om parternas namn ska innehålla:

- skadeståndsyrkande
- grund för yrkandet
- bevisuppgift (se ovan)

Stämningsansökan respektive målsägandeinlaga i brottmålet inlämnas vid det förberedande sammanträdet. Dessa skrifter bör rymmas på en A4-sida. Ange namn i det övre högra hörnet av sidan.

b) Svaromål (alt. anteckningar):

I tvistemålet ska var och en av studenterna - utom den som fått rollen som fiskal C - med utgångspunkt i det materialet, enskilt författa ett svaromål. Svaromålet ska innehålla:

- inställning till kändens yrkanden, d.v.s. medgivande eller bestridande jämte eventuella vitsordanden, (dvs. om yrkade belopp eller ränta kan anses skäligen i och för sig),
- grunder för bestridande,
- eventuell redogörelse för övriga omständigheter i saken, som enligt svaranden är relevanta för prövningen och eventuella tillrättalägganden av kändens framställning i sak, och,

- bevisuppgift, med angivande av vilken skriftlig (i förekommande fall) och muntlig bevisning som åberopas och bevisterna (dvs. vad varje bevis ska styrka) samt, för muntliga bevis, förhörstema (dvs. vad vittnet/parten ska höras om).

Svaromål (max två A4-sidor) i tvistemålet inlämnas vid den muntliga förberedelsen. Namn ska anges i det övre högra hörnet av förstasidan.

Den som fått rollen som fiskal C ska i stället föra anteckningar vid den muntliga förberedelsen. Anteckningarna ska framförallt innehålla uppgifter om vad parter och ombud uppgett vid sammanträdet (RB 6:3 och 4), se även nedan.

c) Förberedande sammanträde i brottmål:

Vid det förberedande sammanträdet inlämnas den individuella rättegångsskriften till läraren. Läraren gör en snabbgenomgång av innehållet i dessa, något som snarare är en kontroll av utförandet än en individuell rättning. Efter att rättegångsskriften återutdelats till studenterna sker den verkliga rättningen genom den lärarledda genomgången, som själva spelet inleds med. Den uppläggning av målet, som man därvid gemensamt kommer fram till, ska också användas under själva huvudförhandlingen, någon individuell återgång till egna varianter är inte tillåten.

d) Huvudförhandling i brottmål:

Efter några dagar hålls sedan en huvudförhandling och där är ambitionen att denna ska utföras med så få läraravbrott som möjligt. När det gäller överläggningen till dom bör den ske enskilt, d.v.s. med endast rätten närvarande. Viktigt vid ledamöternas diskussion är att ordföranden söker strukturera frågorna i målet, så att man prövar saken i logisk ordning, rekvisit för rekvisit i skuldfrågan och först därefter påföljden i brottmålet. För rättens del gäller att den inte får beakta vad som sagts enligt förhören i förundersökningen om inte förhören föredragits med stöd av RB 36:16 st. 2. Domen ska sedan avkunnas och korta domskäl ges, liksom, i förekommande fall, skiljaktiga meningar.

Efter överläggning och dom diskuteras genomförandet och utgången, d.v.s. spelen värderas såväl formellt som materiellt.

e) Muntlig förberedelse i tvistemål:

Förberedelsens syfte är att klarlägga parternas inställningar i målet; yrkanden, grunder, bestridandegrunder och bevisning. Detta sker vid ett förberedelsesammanträde, där läraren är ordförande, gruppens Rådman B biträder och Fiskal C för anteckningar (se RB 6:3 och 4). Dessa anteckningar ska inom tre dagar arbetsdagar lämnas/skickas till läraren och till partsombuden. Sammanträdet är av relativt informell karaktär och det är upp till varje ordförande att bestämma hur sammanträdet ska läggas upp. Vid den kommande huvudförhandlingen ska rätten och parterna i princip hålla sig till den uppläggning av

processen man kommit fram till vid förberedelsen (även om vissa smärre ändringar kan vara tillåtna även vid huvudförhandlingen).

f) Huvudförhandling i tvistemål:

Huvudförhandlingen i tvistemål har samma upplägg som huvudförhandlingen i brottmål. Rätten ska vid huvudförhandlingen inte beakta några andra uppgifter ur det skriftliga rättegångspelsmaterialet än de som framgår av stämmningsansökningen och svaromålet.

g) Författande av dom och överklagande (i grupp) i brottmål och tvistemål:

Varje rättegångspelsgrupp indelas i fyra undergrupper enligt följande:

db - ordföranden i brottmålet jämte nämndemännen
 öb - åklagare, försvarare och målsägandebiträde i brottmålet
 dt - de tre domarna i tvistemålsspelet
 öt - ombuden i tvistemålet

Dom:

Efter att domen avkunnats muntligen i vardera spelet ska domargrupperna (dt i tvistemålet och db i brottmålet) inom en vecka avfatta domen skriftligt.

Domslutet från huvudförhandlingen får givetvis inte ändras vid domskrivningen. Inte heller får omständigheter som ej åberopats vid huvudförhandlingen upptas i domen. Domen ska innehålla:

- uppgifter om parterna
- domslut
- yrkanden (brottmål) respektive yrkanden, grunder och utveckling av talan (tvistemål) och uppgift om i målet upptagen bevisning
- domskäl
- eventuella skiljaktiga meningar samt
- fullföljdshänvisning

Domen ska senast inom en vecka från huvudförhandlingen lämnas in i fyra exemplar; ett till läraren och tre till dem som ska skriva överklagandet. Kopiering sker av studenterna själva.

Gruppens beteckning ska tydlig anges på domar och överklaganden. Särskilda försättsblad till domar och överklagandeskrifter finns att hämta i pdf-format på hemsidan under Kursmaterial.

Om läraren arbetar här på universitetet ska hennes/hans exemplar lämnas i facket utanför respektive lärares rum, men det går även bra att sända skrivelserna via e-post. Om e-post används kan inte pdf-filen med försättsblad användas. Gruppen får då ange motsvarande

uppgifter (gruppnummer, lärare, angivande av vilket spel som avses, t.ex. Brott mål 1 samt författare). Samtliga lärare på universitetet har en juridicum-adress som framgår av kursens hemsida. E-postadresser till externa lärare framgår också av kursens hemsida (se lärarlista).

Exemplar av domen till överklagandegruppen lämnas direkt till dessa eller läggs i ett kuvert märkt med rättegångsgruppens nummer, i ett fack utanför kursadministratörens rum, C 764, där de kan hämta den.

Överklagande:

Sedan skriftliga domar avgetts ska varje överklagandegrupp (öt i tvistemålet och öb i brottmålet) författa ett överklagande. Dvs. även de ombud som vunnit ska författa överklagande för den part som förlorat tillsammans med den förlorande partens ombud. Överklagandet ska vara ställt till Svea hovrätt och ange:

- vilken dom som överklagas,
- yrkande i hovrätten, dvs. vilken ändring i tingsrättens dom som yrkas,
- grunderna för överklagandet, med angivande av skäl till varför man anser tingsrättens domskäl är felaktiga,
- bevisuppgift
- skäl för omförhör i hovrätten om klaganden vill att sådant förnyat förhör hålls och
- de omständigheter som åberopas till stöd för prövningstillstånd (i förekommande fall)

Några nya, tidigare okända, omständigheter får självfallet inte läggas in.

Överklagandet ska senast inom två veckor från huvudförhandlingen i ett exemplar lämnas till spelets lärare (se ovan) och i tre exemplar till domargruppen (se ovan).

Gruppens beteckning ska anges tydligt på domar och överklaganden. Särskilda försättsblad till domar och överklagandeskrifter finns att hämta i pdf-format på hemsidan, se under denna länk.

Om läraren arbetar här på universitetet ska hennes/hans exemplar lämnas i facket utanför respektive lärares rum, men det går även bra att sända skrivelserna via e-post. Samtliga lärare på universitetet har en juridicum e-postadress som framgår av kursens hemsida, e-postadresser till externa lärare framgår också av kursens hemsida.

i) Lärargenomgång av dom och överklagande:

Som framgått av framställningen ovan kommer domarna inte att gås igenom/rättas av lärare innan de ska överklagas. Överklagandet författas på grundval av den dom som gruppen erhållit direkt från domargruppen.

Efter att lärarna erhållit dom och överklagande sker en genomgång av skrifterna. Doms- och överklagandegrupp för varje spel kallas gemensamt till denna genomgång, som tar en lektionstimme i anspråk. Inför lärargenomgången ska grupperna studera "motgruppens" rättegångsskrift för att kunna kritisera den vid genomgången och därmed komplettera lärarens eventuella kritik.

Vid lärargenomgången av rättegångsskrifterna diskuteras domens respektive överklagandets innehåll och utformning. Gruppdeltagarna ges tillfälle att bemöta kritik, från såväl läraren som den andra tremannagruppen, och försvara sina ståndpunkter. Huvudinriktningen i denna diskussion ska ligga på själva rättegångsskriften, inte på dess förhållande till huvudförhandlingen eller riktigheten i den avkunnade domen.

Närmare instruktioner och tips om hur rättegångsskrifter utformas ges vid föreläsningen "Introduktion till rättegångsspelen". Även övriga föreläsningar, särskilt de som behandlar gärningsbeskrivningen respektive förhörsteknik, rekommenderas mycket starkt.

Förberedelser

Inför respektive moment ska följande lagtext och litteratur studeras.

- Stämningsansökan/målsägandeinlaga i brottmålet: 45 kap 4 § RB och Rättegång V, s. 176-190 och s. 36-41 + supplement.
- Huvudförhandling i brottmål: 45 kap 4 § och 46 kap RB och Rättegång V s. 176-207 + supplement samt reglerna om vittnesförhör och förhör med den tilltalade i 36-37 kap RB.
- Svaromålet i tvistemålet: 42 kap 2, 6 och 7 §§ RB och Rättegång V, s. 23-36 + supplement.
- Anteckningar från muntlig förberedelse: Se RB 6:3 och 4.
- Sammanträdet för muntlig förberedelse i tvistemål: 42 kap RB och Rättegång V s. 20-78 + supplement.
- Huvudförhandling i tvistemål: 43 kap RB och Rättegång V s. 79-104 + supplement samt reglerna om vittnes- och partsförhör i 36 och 37 kap RB.
- Dom och domskrivning: Rättegång V, s. 268-282 + supplement (vidare rekommenderas Domstolsverkets handböcker i brottmål och tvistemål vilka återfinns på <http://www.dvhandbok.domstol.se>)
- Överklagande: Rättsmedlen, 12 u.

Viss ledning kan också erhållas i de förlagor, som ingår i "Exempel på domstolshandlingar" som återfinns på kursens hemsida under Kursmaterial - Material till rättegångsspelen.

Inför den muntliga förberedelsen i tvistemålet måste ombuden bereda sig på att kunna redogöra för omständigheterna i målet och för sin inställning i saken. Vidare ska alla inför huvudförhandlingarna lära in de lathundar för huvudförhandling i brottmål respektive

tvistemål som ingår i materialet. Detta gäller i synnerhet ordföranden. Inför huvudförhandlingarna måste vidare åklagare, försvarare, målsägandebiträde och ombuden i tvistemålet förbereda sakframställningar, förhör och pläderingar. För förhören behöver nämnda aktörer med utgångspunkt i bevisemat lägga upp en strategi för varje förhör för att uppnå syftet med förhöret. Det ska finnas en tanke med varje fråga. Inte minst när det gäller att höra den tilltalade, ett moment som oftast slarvas över på några minuter, gäller det att utnyttja förhöret till en uttömmande utforskning av det inträffade. När det gäller den tilltalade och försvaret måste det understrykas att det inte är tillåtet att lägga in nya friande förutsättningar. Visserligen får den anklagade nu förneka vad han sagt under polisförhören (och de av åklagaren påstådda avsikterna), men han kan inte komma med ett nytt försvar som gör fullbordat brott helt osannolikt. Pläderingarna måste visserligen till viss del improviseras och inte minst knytas an till den bevisupptagning som skett, men själva basen – den sakliga, rättsliga och rättspolitiska argumentationen – måste förberedas, så att det blir möjligt att åstadkomma slutanförenden om åtminstone 5–10 minuter vardera. Som tumregler för pläderingen bör den innehålla följande

- vem har bevisbördan?
- vad är bevisat och varför, dvs analys av bevisupptagningen
- redogörelse för rättsläget
- tillämpning av rättsläget på sakomständigheterna
- förslag till hur rätten bör döma.

Särskilt för ombuden i tvistemålet gäller vidare att i förarbeten och litteratur, studera de materiella reglerna i den mån tillämpningarna därav är tvistiga mellan parterna.

Deltagarna behöver inte känna sig slaviskt bundna av givna förutsättningar i materialet. I verkligheten inträffar ju ofta att lämnade uppgifter ändras när det väl blir rättegång. Detta överläts till varje deltagares fantasi och omdöme. Men om någon uppgift ändras får det naturligtvis inte vara frågan om en ändring som kullkastar möjligheterna att genomföra huvudförhandlingen.

Den allra mest givande formen för förberedelse är att göra studiebesök vid någon tingsrätt, t.ex. Stockholms tingsrätt. Välj ut någon huvudförhandling, som tidsmässigt verkar lagom omfattande (ca 2 timmar) och ta plats som åhörare när målet ropas upp.

4. Gruppundervisningen

Denna del av kursen innebär att studenterna (enskilt eller i grupp) förbereder i förväg angivna problemfrågor och att lösningarna på dessa sedan redovisas och analyseras under lärarens ledning. Ämnesmässigt berörs frågor inom såväl allmän processrätt som specialprocessrätt. Syftet är att ge studenterna kunskap om centrala processrättsliga institut såsom forum, processhinder, talerätt, yrkanden och grunder, fullgörelse- och fastställelsetalan, kvittningsinvändning och genkärsmål, processens ram, ändring av talan, kumulation,

rättskraft, rättegångskostnader, rättshjälp, förundersökning, straffprocessuella tvångsmedel, civilprocessuella säkerhetsåtgärder, ombud och försvarare, delgivning, bevismedel, bevisföring, bevisbörda, bevisvärdering, överrättsprocess, konkursrätt, utsökningsrätt och summarisk process i tvistemål.

5. Seminarier

Seminarierna är tänkta att utgöra ämnesmässiga fördjupningar i vissa processrättsliga frågor. Inför varje seminarium tillhandahålls förberedelsematerial. Seminarierna bygger i stor utsträckning på studenternas förberedelser och aktivitet.

6. Tentamen

Kursen avslutas med en skriftlig tentamen. Syftet är att examinera kursens lärandemål.

Skriftliga och muntliga övningar

Skriftliga övningar. I de båda rättegångsspelen ska studenten bl.a. författa rättegångsskrifter, individuellt och i grupp (en stämningsansökan eller målsägandeinläga, ett svaromål eller anteckningar samt en dom eller ett överklagande). De studenter som författat dom eller överklagande ska dessutom närvara vid en lärargenomgång av dessa skrifter.

Muntliga övningar. I de båda rättegångsspelen ska studenten i en tilldelad roll delta i ett förberedande sammanträde och en huvudförhandling i brottmål, en muntlig förberedelse och en huvudförhandling i tvistemål. Vid dessa moment får studenten tillfälle att öva olika muntliga moment i rättegången, t.ex. sakframställning, förhör och plädering. Varje spel avslutas med en lärargenomgång då studenternas prestationer går igenom.

Obligatorier

Obligatoriet omfattar godkänt deltagande i rättegångsspelen (ett förberedande sammanträde och en huvudförhandling i brottmål, en muntlig förberedelse och en huvudförhandling i tvistemål, samt en lärargenomgång) jämte författande av rättegångsskrifter, individuellt och i grupp (en stämningsansökan eller målsägandeinläga, ett svaromål eller anteckningar samt en dom eller ett överklagande). Samtliga moment är obligatoriska. De studenter som författat dom eller överklagande ska dessutom närvara vid en lärargenomgång av dessa skrifter. Dispens medges inte. Fullgjort obligatorium är giltigt i två år.

Internationella och komparativa inslag på kursen

I förberedelserna inför seminariet om Europakonventionen och bevisrätten ingår att på engelska läsa och redogöra för två rättsfall från Europadomstolen. Vid detta seminarium

betonas också i hög grad Europakonventionen och Europadomstolens praxis som rättskälla inom processrätten.

I kursens olika moment ingår, där så är befogat, komparativa inslag. T.ex. kan det handla om att vid behandlingen av ett visst processrättsligt institut beröra detta instituts motsvarighet i något annat land eller i någon annan rättsordning.

Samverkan med det omgivande samhället

Flera av lärarna på kursens olika moment är praktiker, t.ex. domare, åklagare och advokater, och i undervisningen kan de således anknyta till aktuella problem och företeelser i sin verksamhet. Studiebesöket på domstol är också ett exempel på ett moment där samverkan med det omgivande samhället kommer till uttryck.

Förhållandet till andra kurser och utbildningen i stort

För tillträde till undervisning och examination fordras dels att den studerande har uppnått minst betyget B (eller E) i samtliga kurser under termin 1 t.o.m. 3, dels att studenten har genomgått undervisning i straffrätt.

Krav för deltagande i undervisningen

Registrering

Registrering sker på studentexpeditionen eller via FastReg under de dagar som anges på kursens hemsida. Som regel kan registrering ske t.o.m. den andra kursdagen, dvs. dagen efter introduktionsföreläsningen.

Studenterna sköter själva gruppindelning till rättegångsspel och gruppundervisning via FastReg. Studenten måste vara registrerad på kursen för att kunna anmäla sig. Anmälan till gruppundervisning och rättegångsspel i FastReg görs separat. Dvs. en anmälan görs för gruppundervisning och en separat anmälan för rättegångsspel. FastReg kommer att vara öppen för anmälan från och med den tidpunkt som anges på kursens hemsida. Har inte gruppanmälan gjorts i FastReg innan den tidpunkten förlorar man sin förtur vilket kan medföra att man inte blir placerad i en grupp. De studenter som är förstagångsregistrerade på processrätten har förtur till gruppundervisning och rättegångsspel. Därför kan de som är omregistrerade på kursen endast anmäla sig från den tidpunkt som anges på kursens hemsida och bereds således tillträde i mån av plats. Även registrering för omregistrerade görs i FastReg av studenterna själva.

Studenterna väljer själva grupper till rättegångsspelet via FastReg (se ovan). Inför spelen är deltagarna indelade i olika grupper. Detta görs av studenterna själva via FastReg. Grupperna är desamma för tvistemål och brottmål och varje deltagare har någon uppgift i vardera spelet. I anslutning till introduktionsföreläsningen för rättegångsspelet presenteras definitiv grupp- och rollindelning. Rollerna är så fördelade att man i det ena spelet får en större uppgift (t.ex. att vara ombud) och i det andra en mindre (t.ex. vittne).

Student som ska komplettera rättegångsspel från tidigare termin ska inte anmäla sig till grupp utan istället kontakta kursadministratören före den tidpunkt som anges på kursens hemsida för placering i grupp.

Byte av grupp kan endast genomföras t.o.m. den tidpunkt som anges på kursens hemsida om det finns ledig plats i någon annan grupp. Det innebär att studenten själv avanmäler sig och därefter anmäler sig till en annan grupp via FastReg.

Student som av någon anledning inte kan närvara vid ett moment i sin rättegångsspelsgrupp har möjlighet att byta med student i en annan grupp. Detta under förutsättning att denna person har samma roll och att bytet omfattar hela spelet (dvs. hela brottmålsspelet eller hela tvistemålsspelet). Studenten tar då själv kontakt med den person med vilken man vill göra ett byte. Därefter ska båda meddela kursadministratören att båda godtar bytet samt vilka grupper som berörs. Bytet är godkänt först när detta har bekräftats av kursadministratören.

Avregistrering

Studenter som av olika anledningar inte avser att läsa kursen ska avregistrera sig hos amanuensen alternativt på Studentexpeditionen senast en vecka efter kursstart. Endast förstagsregistrerade är garanterade en plats i gruppundervisningen. Om du inte vill läsa kursen och glömt att avregistrera dig, räknas du inte som förstagsregistrerad vid ett senare tillfälle.

Avregistreringar kan få konsekvenser för studentens rätt att erhålla studiemedel. Kontakta CSN för mer information.

Gruppindelning

För att kunna anmäla dig till en grupp i FastReg måste du vara registrerad på kursen. De studenter som inte har läst kursen tidigare har förtur till undervisningen och får välja en plats i en grupp först. Tiden för registrering anges på kurshemsidan. För omregistrerade finns det

möjlighet att delta i gruppundervisningen endast i mån av plats samt efter principen "först till kvarn".

Studieanvisningar

Kurslitteraturen framgår av litteraturlistan. Serien Rättegång I-V är lämplig att börja med och böckerna kan läsas i nummerföljd. Möjligen kan Rättegång V läsas på ett tidigare stadium eftersom det i denna bok behandlas frågor som behandlas i rättegångsspelen, t.ex. stämningsansökan, förberedelse och huvudförhandling.

Vad gäller lagtext hänvisas dels till RB, dels till de övriga författningarna med processrättsligt innehåll som omtalas i kurslitteraturen och vid undervisningen. Det är mycket viktigt att läsa lagtexten parallellt med litteraturen. Till processrättskursen rekommenderas en lagboksårgång som inte är äldre än två år. För komplettering av äldre lagböcker finns lagtextsupplement att köpa på Juristernas bokhandel. Närmare anvisningar framgår av kursens hemsida.

Läroböcker

Litteraturlista

För samtliga böcker gäller att finstilta partier inte är kursfordran, men att de kan öka förståelsen av ämnet och bidra till förmågan att lösa processrättsliga problem.

Litteraturen och lagtexten ska läsas parallellt, bl.a. därför att det i litteraturen ofta inte redogörs för innehållet i de regler vartill hänvisas.

Ekelöf-Edelstam, Rättegång I, 8 uppl., 2002.

Ekelöf-Boman, Rättegång II, 8 uppl., 1996.

Ekelöf-Bylund-Edelstam, Rättegång III, 7 uppl., 2006.

Ekelöf-Edelstam-Heuman, Rättegång IV, 7 uppl., 2009.

Ekelöf-Edelstam-Pauli, Rättegång V, 8 uppl., 2011

Ekelöf-Edelstam-Pauli, Rättegång I-V, Supplement, 12 uppl., 2013.

Ekelöf-Edelstam, Rättsmedlen, 12 uppl., 2008.

Heuman, Specialprocess, Utsökning och konkurs, 6 uppl., 2007.

Studiematerial

Finns att köpa i Juristernas bokhandel vid kursstart:

1. Lagtextsupplement
2. Vägledande regler om god advokatsed

Distribueras på hemsidan under Kursmaterial:

1. Material till rättegångsspelen
2. Gruppundervisningsfrågor
3. Material till föreläsningar och seminarier
4. Exempel på domstolshandlingar
5. Rättsfallslista

Ej obligatorisk litteratur

Bylund, Torleif, Repetitionskompendium i processrätt med facit, 8:e uppl., 2010, Iustus Förlag. Se även de interaktiva processfigurerna på <http://www.processfig.se>

Case Karlsson, processrättsspel på nätet (tillgängligt på <http://bevis.cenneth.com>)

Examination

Examinationsmoment

Kursens lärandemål examineras genom en skriftlig tentamen om fyra timmar. Student som underkänts vid ordinarie tentamen bereds tillfälle till omtentamen.

Tillträde till examination

För tillträde till undervisning och examination fordras dels att den studerande har uppnått minst betyget B (eller E) i samtliga kurser under termin 1 t.o.m. 3, dels att studenten har genomgått undervisning i straffrätt.

För att få tillgodoräkna sig sitt betyg i processrätt krävs att studenten har fullgjort samtliga obligatoriska moment med godkänt resultat.

Anmälan till tentamen

Tentamensanmälan ska göras i FastReg senast tre arbetsdagar före dag för tentamen. Anmälan till tentamen förutsätter registrering på kursen. Studenter som inte anmält sig kan normalt inte beredas plats på tentamen. Alla studenter har rätt att istället för ordinarie betyg få betyg enligt den målrelaterade sjugradiga betygsskalan. Student som önskar betyg enligt denna skala måste dock anmäla detta till amanuensen minst fem arbetsdagar före den skriftliga tentamen. Finns behov av extra åtgärder i samband med tentamen på grund av funktionshinder ska detta anmälas till kurssekreteraren eller amanuensen (se nedan under Funktionshinder).

Handlingar som ska medtas vid tentamen

Till tentamen ska godkänd legitimation medtas. Som godkänd legitimation räknas körkort, pass och id-kort med aktuell giltighetstid. Som godkänd legitimation räknas även högst tre månader gammal polisanmälan som anger att tentandens id-handling är stulen eller förlorad. Även utländska identitetshandlingar godkänns, företrädesvis pass och id-kort.

Tillåtna hjälpmedel och ordningsregler

Vid tentamen tillämpas examinationsalternativ 2. Information om de olika examinationsalternativen samt de ordningsregler som gäller vid tentamen finns på Juridiska institutionens hemsida. Förekomsten av otillåtna hjälpmedel, anteckningar och liknande samt brott mot ordningsreglerna kan föranleda en anmälan till universitetets disciplinnämnd. Disciplinnämnden, som leds av rektor, kan besluta om varning eller avstängning från studierna.

Inlämning av tentamen

- Endast svar Juridiska institutionens svarsark rättas om inte annat angivits i instruktionerna.
- Kontrollera att alla uppgifter på omslagsarket och svarsarken är korrekta och fullständiga.
- Omslagsarket ska alltid lämnas in. Detta gäller även om tentanden väljer att lämna in blankt. Om tentanden väljer att lämna in blankt får inga svarsark lämnas in.
- Observera att samtliga studenter omedelbart ska sluta skriva när tentamensvakterna meddelar att tiden är slut. Det innebär att tentanderna då saknar rätt att avsluta en mening m.m. Om tentanden behöver ytterligare tid för att fylla i uppgifter på omslagsark eller på svarsarken eller dylikt ska det övervakas av en tentamensvakt för att undanröja misstanke om fusk.

Betygskriterier

Betygskriterier enligt den målrelaterade fyrgradiga betygsskalan

AB	Problem är mycket väl identifierade och analyserade. Rättsligt relevant material används. En rättslig lösning på varje identifierat problem anges och analyseras. I förekommande fall anges, analyseras och utvärderas olika alternativa rättsliga lösningar. Svaret är välstrukturerat. Analyser och resonemang utförs korrekt och utförligt med utgångspunkt från samtliga relevanta principer. Mycket god tillämpning av metoder för lagtolkning och rättstillämpning inom processrätten.
Ba	Problem är väl identifierade och analyserade. I huvudsak rättsligt relevant material används. Minst en rättslig lösning på varje identifierat problem anges och analyseras. Svaret är strukturerat. Analyser och resonemang utförs i huvudsak korrekt med utgångspunkt från viss relevant princip eller vissa relevanta principer. God till mycket god tillämpning av metoder för lagtolkning och rättstillämpning inom processrätten.
B	Problem är identifierade och analyserade på ett godtagbart sätt. Visst rättsligt relevant material används. Någon rättslig lösning på något identifierat problem anges. Svaret är delvis strukturerat. Analyser och resonemang utförs delvis korrekt med utgångspunkt från någon relevant princip. Godtagbar tillämpning av metoder för lagtolkning och rättstillämpning inom processrätten.
U	Uppnår inte kraven för B.
<p>Betygskriterierna ska läsas som typprestationer. I det enskilda fallet utgår examinatorn ifrån ett helhetsomdöme, där enstaka styrkor och svagheter kan kompensera varandra. Kriterierna bygger på de bedömningsområden som utgörs av lärandemålen. Lärandemål nr. 1 väger tyngst i bedömningen.</p>	

Betygskriterier enligt den målrelaterade sjugradiga betygsskalan

A	Problem är synnerligen väl identifierade och analyserade. Rättsligt relevant material används. En rättslig lösning på varje identifierat problem anges och analyseras. I förekommande fall anges, analyseras och utvärderas olika alternativa rättsliga lösningar. Svaret är välstrukturerat. Analyser och resonemang utförs utmärkt och utförligt med utgångspunkt från samtliga relevanta principer. Utmärkt tillämpning av metoder för lagtolkning och rättstillämpning inom processrätten.
B	Problem är mycket väl identifierade och analyserade. Rättsligt relevant material används. En rättslig lösning på varje identifierat problem anges och analyseras. I förekommande fall anges, analyseras och utvärderas olika alternativa rättsliga lösningar. Svaret är välstrukturerat. Analyser och resonemang utförs korrekt med utgångspunkt från viss relevant princip eller vissa relevanta principer. Mycket god tillämpning av metoder för lagtolkning och rättstillämpning inom processrätten.
C	Problem är väl identifierade och analyserade. I huvudsak rättsligt relevant material används. En rättslig lösning på varje identifierat problem anges och analyseras. I förekommande fall anges, analyseras och utvärderas olika alternativa rättsliga lösningar. Svaret är strukturerat. Analyser och resonemang utförs i huvudsak korrekt med utgångspunkt från viss relevant princip eller vissa relevanta principer. God till mycket god tillämpning av metoder för lagtolkning och rättstillämpning inom processrätten.
D	Visst eller vissa problem är väl identifierade och analyserade. Visst rättsligt relevant material används. Någon rättslig lösning på något identifierat problem anges. Svaret är delvis strukturerat. Analyser och resonemang utförs på ett till stora delar korrekt sätt med utgångspunkt från någon relevant princip. Tillämpning av metoder för lagtolkning och rättstillämpning inom processrätten är bättre än godtagbar.
E	Problem är identifierade och analyserade på ett godtagbart sätt. Visst rättsligt relevant material används. Någon rättslig lösning på något identifierat problem anges. Svaret är delvis strukturerat. Analyser och resonemang utförs delvis korrekt med utgångspunkt från någon relevant princip. Godtagbar tillämpning av metoder för lagtolkning och rättstillämpning inom processrätten.

Fx	<p>Problem är identifierade och analyserade på ett näst intill godtagbart sätt.</p> <p>Visst rättsligt relevant material används. Någon rättslig lösning på något identifierat problem anges. Visat något prov på förmåga att analysera eller föra resonemang med utgångspunkt från någon relevant princip. Visat något prov på förmåga att tillämpa metoder för lagtolkning och rättstillämpning inom processrätten.</p>
F	Uppnår inte kraven för Fx.
<p>Betygskriterierna ska läsas som typprestationer. I det enskilda fallet utgår examinatorn ifrån ett helhetsomdöme, där enstaka styrkor och svagheter kan kompensera varandra. Kriterierna bygger på de bedömningsområden som utgörs av lärandemålen. Lärandemål nr. 1 väger tyngst i bedömningen.</p>	

Ungefärlig betygsskala

AB		A
	54	
	50	B
Ba	48	
	42	C
	40	D

B	36	
	30	E
U		Fx
		F

Maxpoäng på tentamen kan t.ex. vara 60. Betygsskalan ovan illustrerar relationen mellan de båda betygsskalorna.

Poängsättningen utgör endast ett hjälpmedel för den bedömning av studenternas prestationer som görs i förhållande till de ovan redovisade betygskriterierna och lärandemålen.

Begäran om omprövning:

Begäran om omprövning ska lämnas skriftligen till amanuensen. Begäran ska vara noga motiverad och en kopia på tentamen måste bifogas. Observera att den som hämtar ut sin originaltentamen förlorar möjligheten att begära omprövning.

Funktionshinder

Allmänt

Målet är att alla studenter vid Stockholms universitet ska ha lika rättigheter och möjligheter oavsett funktionshinder. Du kan läsa mer i Stockholms universitets "Handlingsplan för likabehandling av studenter med funktionshinder" på www.su.se under rubrikerna "Utbildning", "Studentservice" och "Studera med funktionsnedsättning". Kontakta Studentavdelningens sektion Service för studenter med funktionsnedsättning i god tid före studiestarten för att diskutera ditt individuella stödbehov och för att få nödvändig information.

För att boka tid och diskutera stödåtgärder, maila till studentstod@su.se. Studenter med dyslexi vänder sig med fördel direkt till dyslexipedagog [Elisabeth Åman](#).

Särskilt pedagogiskt stöd vid högskolestudier

Studenter med funktionshinder har möjlighet till s.k. särskilt pedagogiskt stöd vid högskolestudier. Som exempel kan nämnas alternativa examinationsformer, såsom förlängd tentamenstid eller enskild tentamen vid dator m.m. Det ankommer på varje berörd student att, i den mån han eller hon vill ta del av de särskilda åtgärder som har utlovats, inför kursstarten i varje ämne i god tid (**minst 4 veckor**) kontakta institutionens kontaktperson. Genom ett skriftligt intyg från Studentavdelningens sektion Service för studenter med funktionsnedsättning vid Stockholms universitet ska studenten styrka att han eller hon har en funktionsnedsättning. Kontaktperson vid Juridiska institutionen är studierektor Viktoria Pettersson, tfn: 08-16 34 31 eller e-post: viktoria.pettersson@juridicum.su.se

Examination vid funktionshinder

Studenten måste **senast 3 veckor** före tentamenstillfället meddela kurssekreterare/amanuens att examinationen ska genomföras så att eventuella extra åtgärder kan vidtas. Om anmälan inkommer senare kan institutionen inte garantera att examinationen kan genomföras såsom önskas. Observera att studenten även ska anmäla sig till tentamen på sedvanligt sätt i FastReg senast tre arbetsdagar före dag för tentamen.

Studentinflytande och kursutveckling

Samtliga studenter uppmanas att fylla i en elektronisk blankett för kursutvärdering i slutet av kursen. Kursutvärderingen har stor betydelse för kvalitetssäkring av kursens innehåll och pedagogiska upplägg. Den elektroniska blanketten finns tillgänglig i FastReg. Kursen förändras och utvecklas kontinuerligt, och de synpunkter och idéer som framförs i kursutvärderingen övervägs alltid noga.